

Жук. 2. Афнер

ЕМИГРАНТ

— Марі, так до завтра, до шостої? — стиснувши міцно руку, запитує юнак кіншої елісаветградської школи чорняву, молоду дівчину.

— Гаразд, Ніколя, — відповідає дівчина. Не забудь захватити з собою ноти, бо я ще не всі слова напам'ять знаю. Взагалі мені тяжко дається ваша українська мова, але все ж таки до нашого шлюбу я вже балакастиму трохи, щонайменше про найважливіші речі.

— І то буде добре, Марі; я буду й цим задоволений. Ну, бувай здорова, до завтра, — поцілувавши дівчині руку, та, віддаючи по військовому пошану, промовив юнак.

— До завтра, на ваш наказ, пане юначе, — стукнувши теж закаблуками і, віддаючи по військовому пошану, засміялася дівчина.

1916 року, 21 грудня, в місті Одесі, на розі Морозлівської вулиці та Сабанського провулку, молода пара розійшлася. Юнак, Микола Петрушин, досить пристійний хлопець, 22 років, що закінчив в цьому році Київський університет, син заможного мешканця Одеси, пішов хутко, військовим кроком, додому своїх батьків, а дівчина, Марі Пегат, 19 років, донька французького консула в Одесі, повернула назад і пішла по Морозлівській вулиці до будинку ч. 22, де вона брала вже сьомий місяць лекції музики.

Власне, тяжко було сказати, що дівчину більше тягнуло на аристократичну, чудову Морозлівську вулицю — чи музика, яку вона дуже любила, чи може будинок число 59, куди приїздив, час від часу на відпустку до своїх батьків, юнак Петрушин.

Франція. 1936 рік. Повітове місто Тіонвіль. Велика фабрика тяжкої індустрії. В одній із залів старшого інженера фабрики, робітник направляє електричний павук, а на право від найближчих дверей, на дорогому роялі дівчинка років 15—16 вивчає свою лекцію.

У дівчинки щось з музикою не клеїться.

Робітник разів два глянув у бік дівчинки, здвигнув плечима і ще пильніше взявся за направу павука.

Бідна дівчинка, видно зовсім збентежена своєю грою, і що більше вона грає, то ще складніше в неї виходить.

— Але, прошу, панночко, — не витримує далі робітник, — у другій частині не беріть соль-мі, а візьміть ля-мі і на цілу ноту вище, тоді, гадаю, буде все гаразд.

— Я вже пробувала і нічого не виходить, — відповіла, почервопівши, здивована дівчинка.

— А дозвольте мені на хвилику, панночко, я попробую, — каже робітник.

— Прощу дуже, — звільняючи місце та з цікавістю запершує панночка до рояля робітника.

Сів робітник за рояль, провів декілька разів по клавішак, існаче б то випробуючи свої пальці, потім взяв ноти і три рази повторив те, що дівчинка вчилася.

— Ось бачите, панночко, як іде добре. Це в нотах вкралася маленька друкарська помилка, дозвольте, я вам її виправлю?

— О, прошу, прошу дуже, — заспокоївшись, задоволено відповідає дівчинка. — А може ви заграли б щось із вашого російського репертуару?

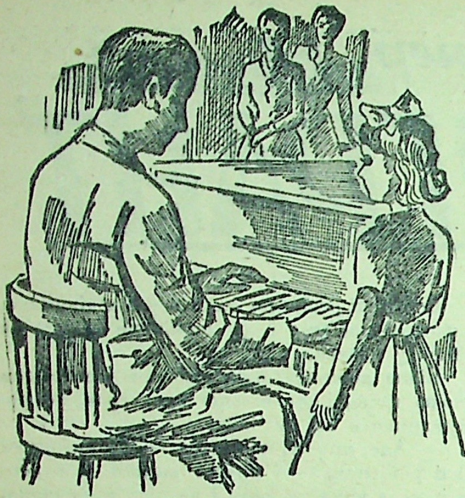
— Я не руський, панночко, я українець; а якщо бажаєте, я вам заграю деякі цікаві українські речі.

Виправивши ноти, сів знову робітник за рояль, провів пальцями по своїй чорній, великій чуприні, взяв декілька милозвучних акордів і... полилася музика.

Забувся грач, що він тільки робітник, що він прийшов лише панам павук направляти. Забувся...

Мабуть розкішна зала та дорогий рояль Блютнера щось йому пригадали. Несеться звук за звуком, змінюється одна мелодія другою. Здається, всю свою душу вкладає грач у ці звуки.

Нарешті, раптом обірвав, всівся схвильо-

ваний і просить у панночки, що стояла ввесь час мов зачарована, вибачення, за таку довгу свою гру.

— Перший раз чую таку чудову музику! Почув робітник збоку голос жінки; обернувся і зобачив дві пані, що стояли біля дверей.

— А я вже десь це чула, — обізвалася друга пані.

Зустрінулися очі робітника з очами другої пані...

Тиша. Всі мовчать.

Струснув головою робітник, буцімто відганяючи надоїдливі мухи, чемно вклонився паням і повернувся, щоб вийти з зали.

— Прошу дуже, як ваше прізвище? — якось несміливо запитув друга пані.

— Петрушин,

— Ніколя?...

— Ніколя.

— Ви?...

— Я.

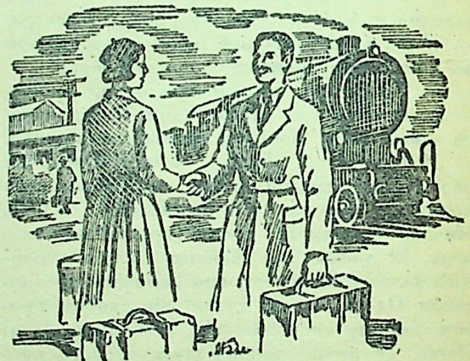
— Прошу вас... прошу дуже на хвилинку, до цієї кімнати, а ти, Люсі, залиши нас, будь ласка.

..Вдома вже був наказ — тяжко зітхнувши, продовжує далі робітник. — В той вечір я відїхав до школи, а на другий день мене і ще 84-х юнаків відправили в невідомому напрямку, зі строгою заборонаю писати кому небудь. В дорозі ми одержали повідомлення про підвищення нас у старшинську рангу. Приблизно за місяць, з великими труднощами були ми вже в Англії, а ще за тиждень

приїхали й до Лондону, де знаходився штаб третього російського експедиційного корпусу. В Англії корпус чогось затримався і ми почули вістки, що в Росії революція. Аж в місяці червні я знову добрався до Росії, а в серпні до Одеси. Але даремно. Нікого я там не знайшов, ані вас, ані батьків. На заклик української влади зголосився я до рідного війська. Програла; не подужали ворогів. За надто їх у нас багато було. Після чотирьохлітнього сидження в польських таборах інтернованих, дістався я до Франції. Іншого виходу не було. Опинився я в лавах робітників-емігрантів.

— Ах, якби я це знала скоріш, якби я це знала скоріш... — вирвалося, як стогін, з грудей пані.

Іде по вулиці, поволі, як п'яний, робітник-емігрант, і старається сам себе упевнити, що це від сонячного світла в нього сьогодні очі розхворілися.

1940 рік, місяць липень. На одному з залізничних двірців некупованої Франції стояв поїзд із Льотаринцями, що верталися додому. В той же час прибув поїзд із окупованої Франції та зразу висипалася на перон велика юрба французів. Серед цієї юрби йшла пані з двома валізками та клунком за плечима, а поруч неї молода дівчина, також перевантажена різними пакунками.

— Ніколя!

— Пані...

— Ви куди?

— Додому, в Льотарингію, а ви куди?

— Я до Франції із Льотарингії. Мій чоловік, як француз, відїхав скоріше, а я з донькою тепер.

— Бажаю вам щастя та успіху, — внявша шанку, тихо промовив робітник.

— Щастя й вам, Боже, Ніколя. Гадаю, що це вже остання наша зустріч — і, повернувшись, опутивши низько голову, поволі, по старечому направилася до виходу. Остан-

ні чотири роки не пройшли для неї даремно. Її здорової, цвігучої, елегантноі жінки й сліду не залишилося.

А в робітника-емігранта за ці ж роки, замість чорного, буйного волосся на голові, появилoся біле клоччя.

БОГДАН ГАЛАЙЧУК

Політична організація світу

I. ВОЄННІ ЗМІНИ.

Останні роки принесли стільки змін в широкому світі, що навіть людина, яка щоденно читає часопис, не визнається подрібно у нинішніх міжнародних відносинах. У воєнній завірюсі гинуть і родяться держави, пересуваються кордони, творяться нові форми міждержавних угруповань. Щоб облегшити нашому читачеві орієнтацію, хочемо накреслити — на основі наведених німецьких джерел — політичний образ світу, так як він виглядав 1. вересня 1943 р., на порозі п'ятого року війни.

При тому приходиться вирізнити два роди змін, що зайшли за час цієї війни.

Перше — це територіяльні зміни, зміни кордонів між переможцями та переможеними. Частинно ті зміни тривкі — остаточне міждержавне розмежування, частинно хвилеві, зв'язані з війною — як поділ областей окупації. Друге — це зміни у відношенні між державами. В ході війни поділилася більшість держав світу між два ворожі табори. Який шматок землі не знайдете на глобії, так він, якщо випадково не належить до якоїсь нейтральної держави, є під владою одного з двох великих блоків, будь-як територія однієї з держав, що належать до блоку, будь-як окупована ворожа територія.

Ця нинішня організація світу у два ворожі табори настільки складна, що мусимо в загальних зарисках познайомитися теоретично з можливими формами міжнародної організації, заки приступимо до подрібного розгляду складу обох таборів.

Нитки, що в'яжуть внутрі воюючий табор, себто факти міждержавної залежності, можна поділяти на дві групи: з одного боку такі, що існують вже в мирний час і звичайно лиш затісняються підчас війни, з другого боку специфічно воєнні, що впливають з воєнних дій.

II. МІЖДЕРЖАВНА ЗАЛЕЖНІСТЬ В МИРНОМУ ЧАСІ.

Вже в мирний час гуртуються держави в групи, пов'язані різними ступнями міждержавної залежності. Небагато є держав, які не були б під нічим

впливом і не мали нікого під своїм впливом — як напр. Швейцарія чи Аргентина. Більша частина держав попадає в більшу чи меншу залежність від поодиноких великодержав чи груп великодержав. Подрібний перегляд сучасних форм міждержавної залежності дали ми на іншому місці¹⁾, тому тепер лише коротко згадаємо що можна їх поділити на три групи:

А. Нетривка залежність — це звичайна залежність меншого від більшого, безборонного від озброєного, бідного від багатого ітд. Та залежність може бути лише фактична, основана виключно на співвідношенні політичних, військових чи господарських сил, — але може вона мати і правне оформлення у виді політичного чи господарського договору, що устійнює взаємні права й обов'язки. Найзвичайнішою формою того роду відношення є альянс та гарантія.

Держава бере на себе зобов'язання, але не обмижує своєї суверенності, своїх державних функцій. Вона може освободитися від тої залежності, піддаючись іншому опікунові — так як напр. Румунія унезалежилася від Франції, піддаючись під німецький провід.

Б. Тривка залежність зі збереженням державних функцій. Але деколи залежність слабшої держави від сильнішої настільки тривка, що слабша не може освободитися від сильнішої в нормальних умовах. Слабша держава сама має всі державні органи, власні збройні сили, міністерство закордонних справ, дипломатію. Вона самостійно своїм власними представниками, виконує всі державні функції м. ін. приймає і висилає послів, закрючує договори і т. п. Але при тому вона піддається більше чи менше дискретній контролі сильнішої держави, згідно з заключеним договором.

Того роду залежність нині виступає в трьох основних видах: а) Квазі-протекторат — повна залежність маленьких республік Середньої Америки (Куба, Сан Домінго, Гаїті, Панама, Гонду-

¹⁾ Б. Галайчук: Нові форми міждержавних відносин. Місячник „Проблем” IX. 1941.